

Beata Chodzicka

Dlaczego studenci kserują podręczniki?

Forum Bibliotek Medycznych 1/2, 396-399

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Najlepszym rozwiązaniem byłoby nawiązanie współpracy między odpowiednimi systemami biblioteczno-informacyjnymi, konsorcjami, organizacjami, bibliotekami centralnymi. Trzeba tu także odpowiedzieć sobie na pytanie, jaki ma sens zamawianie artykułów i innych dokumentów zagranicą w sytuacji, kiedy odpowiednie czasopisma, materiały są w bibliotekach danego państwa. Dlatego wiarygodny i sprawdzony pośrednik z zagranicy byłby dla nas gwarantem, że nie naruszamy przepisów naszej ustawy i przepisów dyrektywy UE 2001/23/WE.

5. Artykuły 34 i 35 ustawy o prawie autorskim określają warunki korzystania z utworu w ramach dozwolonego użytku. Każde korzystanie z utworu w ramach dozwolonego użytku chronionych utworów jest możliwe pod warunkiem, że zamieszczona będzie informacja o twórcy oraz o źródle. Wymienienie twórcy to podanie jego imienia i nazwiska bądź jego pseudonimu lub poinformowanie o tym, że utwór został udostępniony anonimowo (art. 16 pkt 1 i 2 ustawy). Podanie informacji o źródle to wymienienie danych pozwalających na dokładną identyfikację utworu, miejsca opublikowania bądź też rozpowszechnienia. Informacja ta może być pominięta lub niepełna, jeśli nie istnieją możliwości jej ustalenia.

Tu zawsze trzeba pamiętać o przepisach zakazujących naruszenie treści i formy utworu, nakazujących rzetelne z niego korzystanie²¹. Nie wolno dokonywać „podziałów” utworu np. artykułu w czasopiśmie naukowym), jeśli prowadziłyby to do naruszenia autorskich prawa osobistych.

Twórca ma prawo do wynagrodzenia związanego z korzystaniem z utworu w ramach omawianych licencji ustawowych tylko wtedy, gdy o tym stanowi ustawa.

Mgr Beata Chodzicka
Warszawa – Wydaw. Lek. PZWL

DLACZEGO STUDENCI KSERUJĄ PODRĘCZNIKI?

Streszczenie

W wystąpieniu omówione zostały zarówno historyczne przyczyny kopiowania książek, jak i współczesne powody kserowania podręczników lub ich fragmentów przez studentów akademii medycznych. Ponadto zostały podane również dane dotyczące kwot przeznaczanych miesięcznie przez studentów na kserowanie podręczników z rozbiem na kierunki studiów: Lekarski, Farmacja, Stomatologia i Pielęgniarstwo.

---

²¹ Art. 16 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

Abstract

In the speech there have been discussed both, historical reasons of photocopying of the books, and also causes of copying of the handbooks or their fragments by students of Medical Universities. Furthermore, there have been reported informations about amount of money that students allot for copying of handbooks, with the division into fields of study: Medicine, Pharmacy, Dentistry and Nursing.

Z roku na rok pogarsza się sytuacja wielu wydawców z powodu masowego kserowania książek. Szacuje się, że rocznie kopiowanych jest ok. 5 miliardów stron z książek i czasopism, z czego ponad 70% to publikacje o charakterze naukowym.

Rozwój techniki sprawił, że kopiowanie książek, muzyki, filmów czy programów komputerowych jest bardzo proste i stosunkowo tanie. Jest jednak duża różnica w postrzeganiu problemu kopiowania książek a kopiowania muzyki, filmów czy programów komputerowych.

Ponieważ płyty, kasyety video czy gry są produkowane w olbrzymich nakładach przez producentów reprezentujących wielkie międzynarodowe koncerny, a straty z tego tytułu są olbrzymie, spowodowało to bardzo silną konsolidację tych podmiotów w walce z nielegalnym kopiowaniem utworów. Lobby producentów i dystrybutorów spowodowało, poprzez silną kampanię medialną częściową zmianę postaw: konsumentów – z jednej strony oraz organów ścigania – z drugiej strony. Piraci, kiedyś widoczni w wielu punktach miast, teraz musieli niejako „zejść do podziemia”.

Ale zmiana, która zaszła w postawach odbiorców, a zwłaszcza mediów była spowodowana również faktem, że zarówno muzyka, jak i film czy gra komputerowa służy rozrywce. I dlatego za rozrywkę powinno się płacić.

Inaczej jest z książkami, bo książki służą nauce. I to jest zasadnicza różnica. Istnieje społeczne przyzwolenie na kopiowanie książek, ponieważ służy to, w powszechnym odczuciu „zbożnemu celowi”. Powielane są wszakże głównie książki i czasopisma naukowe. W dodatku to kopiowanie jest silnie uwarunkowane historycznie. Nigdy wcześniej kopiowanie nie było uważane za coś niewłaściwego. Jeszcze zanim wynaleziono druk, przez wieki książki były przepisywane ręcznie.

Wracając do problemu kopiowania książek naukowych. Nasze Wydawnictwo w 2004 roku przeprowadziło Badanie Rynku Podręczników przy współpracy z Instytutem Badawczym IPSOS. W badaniu wzięło udział 600 studentów z 11 Akademii Medycznych wybranych losowo. Wcześniej jednak, aby badanie było maksymalnie obiektywne i miarodajne, skontaktowaliśmy się z dziekanatami wszystkich uczelni, zebraliśmy informacje o strukturze, liczbie studentów i dopiero te dane były podstawą do skonstruowania próby, według której było przeprowadzone badanie.

W oparciu o dane podawane przez studentów Akademii Medycznych biorących udział w badaniach, oszacowano przybliżoną wartość **miesięcznych** opłat związanych z kopiowaniem podręczników lub ich fragmentów. Jest to kwota **1 milion 380 tysięcy zł.**, z czego 870 tysięcy złotych (63%) to wartość kopiowanych fragmentów podręczników

a pozostałe 510 tysięcy zł. (37%) to wartość kopii całych podręczników. Różne są natomiast proporcje pomiędzy kopiowaniem całych podręczników a ich fragmentów. Najwięcej całych podręczników kopiują studenci Wydziału Pielęgniarskiego (49%) a najmniej Wydziału Farmaceutycznego (tylko 18%). Ale i tak 9 na 10 studentów kseruje podręczniki, z czego blisko 30% kopiuje je w całości.

Kopiowanie podręczników odbywa się najczęściej w:

- specjalistycznych firmach - 57% badanych. Cena 1 strony w zależności od punktu i ilości stron waha się pomiędzy 35 a 10 gr.
- na uczelni - 35% badanych
- u znajomego albo rodziców w pracy, pozostałe - 7% respondentów.

Jednak punkty kserograficzne kopiują nie tylko na zlecenie ale również z własnej inicjatywy i z własnego oryginału. Znając zapotrzebowanie, przygotowują kopie tytułów cieszących się największym powodzeniem. Firmy te działające w pobliżu wyższych uczelni mają często gotowe komplety już oprawionych podręczników. W Szpitalu Klinicznym w Zabrze (obok Akademii Medycznej) pracownicy naszego Wydawnictwa odkryli we wrześniu 2004 roku całą piracką księgarnię skopiowanych podręczników PZWL. Tytuły można było zamawiać również przez e-mail, a dla stałych klientów był nawet zorganizowany konkurs promocyjny w którym główną nagrodą był rower. Ale i bez roweru różnica między ceną książek pirackich a firmowych była zachęcająca, bo np. *Stomatologia zachowawcza* kosztowała tylko 30 zł (cena katalogowa 72 zł) a *Biofizyka* 36 zł (katalogowo 98 zł).

Wezwana policja zamknęła punkt i zarekwirowała kserograf, ale właściciel zakładu i tak wznowił działalność, ponieważ został ukarany tylko niewielką grzywną. Z tego punktu pochodzi przywieziony przez nas podręcznik *Histologii* prof. Sawickiego. Ponieważ wszyscy Państwo na pewno go znają, bardzo proszę obejrzeć przywiezioną przez nas piracką kopię i porównać jakość ilustracji z oryginałem. Mikrofotografie w tym przypadku są zupełnie nieczytelne, a są one elementem niezbędnym do zrozumienia dużych fragmentów tekstu. To powoduje, że tak naprawdę ten podręcznik jest bezużyteczny i nie jest wart nawet tych 36 czy 40 złotych.

Biorąc pod uwagę ceny kserowania, przy ilości 1000 odbitek cena 1 strony w punkcie xero kosztuje 10 gr. Faktyczny koszt takiej odbitki wynosi ok. 3 groszy. Zatem podręcznik *Biofizyki* liczący 864 strony to dla właściciela punktu koszt ok. 25 zł. nie licząc czasu pracy.

Przebadani studenci zapytani o powód kopiowania na pierwszym miejscu podawali wysokie ceny podręczników (67%) a w następnej kolejności konieczność używania tylko fragmentów tekstu (30%). Nie mają oni też poczucia popełniania przestępstwa i trudno im się dziwić. Do tej pory raczej byli i są zachęceni przez wielu wykładowców do korzystania z odbitek wykorzystujących fragmenty artykułów, a czasem wręcz prowadzący zajęcia sami przynoszą materiały skopiowane z prasy fachowej.

Straty wydawnictw z tego tytułu są ogromne, jednak w obecnej chwili nie ma skutecznych sposobów walki z piractwem i nie ma też, jak w przypadku międzynarodowych koncernów muzycznych silnych nacisków na ustawodawców, by tę sytuację zmienić. Przyjęta stosunkowo niedawno nowelizacja ustawy o prawie autorskim, która przewiduje pobieranie opłat od urzędów reprograficznych nie rozwiązuje tego problemu.

Istnieje jednak nadzieja, że tak jak w przypadku utworów muzycznych być może upowszechni się w przyszłości system sprzedaży podręczników w formie plików udostępnianych użytkownikom po dokonaniu opłaty on-line. Wymagałoby to oczywiście wprowadzenia do umów z autorami nowych zapisów o polach eksploatacji, jednak może będzie to system na tyle atrakcyjny, by wydawcy, stworzyli wspólną platformę i spójny standard dostępu i zechcieli go wprowadzić. Na zachodzie istnieją już podobne systemy, więc może jest to tylko kwestia czasu...

Meile Kretavičienė
Lithuania – KU

TRANSFER OF KNOWLEDGE: A NORDIC-BALTIC COOPERATION PROGRAMME FOR MEDICAL LIBRARIES

Abstract

Within the framework of the Nordic-Baltic partnership programme, Norway and Lithuania have established a special bilateral programme for 10 years. In year 2005 the partnership programme was finished. The evaluations of results and mutual benefits during 10 years period of cooperation are described in the presentation. Results of the cooperation programme and positive and negative factors for successful cooperation of this experience are emphasised.

Communication is all-important in partnerships - to share information, develop professional skills and awareness, and promote the interchange of ideas. To be successful and sustainable there must be a two way process! (Jean Shaw, UK. EAHIL Newsletter, 1996, 36.)

This spring we celebrated a 10-year anniversary of Nordic-Baltic partnership programme. Now the programme is finished and I would like to present you evaluation, results and mutual benefits we gained during 10 years period of cooperation and share our experience.

The Baltic and the Nordic countries have always been closely linked geographically, climatologically and culturally. After the Baltic countries became independent, it was natural to establish Nordic-Baltic relations in many fields including medical librarianship.